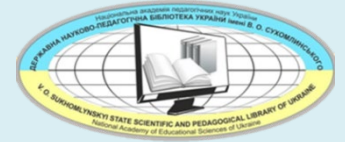

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

#працюємо_для_перемоги

За рідне слово в рідній школі

До 110-річчя від дня народження Олександра
Романовича Мазуркевича – педагога, вченого, дослідника
української літературної освіти

2023

Вінницький державний педагогічний університет
ім. Михайла Коцюбинського
<https://www.facebook.com/photo/?fbid=198201262764934&set=pb.100077251841484.-2207520000>.

Олександр Романович Мазуркевич народився 9 вересня 1913 р. в с. Жабокрич Брацлавського повіту Подільської губернії (нині – с. Торків Тульчинського району Вінницької області).

Педагогічну освіту здобув у Тульчинському педагогічному технікумі, філологічну – у Вінницькому педагогічному інституті, який закінчив 1941 р. У 1937–1941 рр. працював учителем, завучем та директором середньої школи в смт. Тростянець Вінницької області.

У 1945–1950 рр. О. Р. Мазуркевич – заступник директора (проректор) Вінницького педінституту (нині – Вінницький державний педагогічний університет ім. Михайла Коцюбинського), у 1950–1958 рр. – головний редактор журналу "Радянська школа" (з 1991 р. – "Рідна школа"). Саме там, навесні 1952 р., Олександр Мазуркевич познайомився з В. О. Сухомлинським, із того часу почалося листування між двома видатними педагогами.

О. Р. Мазуркевич, заступник
директора – фото випуску Вінницького
державного педагогічного інституту,
1946 р.

https://npu.edu.ua/images/file/vidil_aspirant/dicer/D_26.053.01/dis_Bodnar_D.pdf

З 1951 р. О. Р. Мазуркевич займається науковою роботою у Науково-дослідному інституті педагогіки УРСР (нині – Інститут педагогіки НАПН України) на посадах наукового співробітника, завідуючого відділом, а згодом лабораторією методики літератури. За сумісництвом викладає у Київському державному університеті (нині – КНУ ім. Т. Шевченка) та в Київському педагогічному інституті (нині – Український державний університет імені М. П. Драгоманова).

Науково-дослідний інститут педагогіки УРСР
<https://undip.org.ua/about/history/>

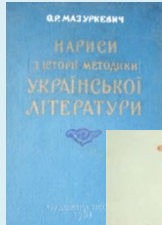

Нині – Інститут педагогіки НАПН України
<https://undip.org.ua/about/history/>

О. Р. Мазуркевич з колегами – співробітниками лабораторії методики літератури НДІ педагогіки (нині – Інститут педагогіки НАПН України) : верхній ряд : В. Гречинська, В. Дробот, нижній ряд : О. Бандура, Н. Волошина, Л. Сімакова
<http://pmu.in.ua/nogroup/voloshyna/>

У 1964 р. Олександр Романович захищає докторську дисертацію і згодом отримує звання професора, а у 1992 р. – обирається академіком АПН України (нині – Національна академія педагогічних наук України).

Протягом 45 років учений досліджував проблеми літературної освіти, історію української літератури, творчість та педагогічні погляди Г. С. Сковороди, І. П. Котляревського, Т. Г. Шевченка, І. Я. Франка, Лесі Українки.

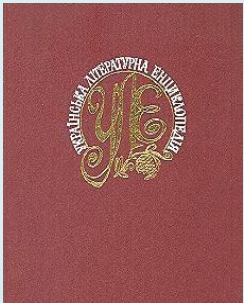
Він відновив забуті імена Х. Д. і Х. О. Алчевських, В. П. Коховського, Д. М. Ревуцького, брав участь у створенні шкільних підручників, методичних посібників для вчителів літератури.

Олександр Романович учасник Другої світової війни, за мужність та відвагу він нагороджений медалями.

Помер О. Р. Мазуркевич 8 жовтня 1995 року.

Біографія О. Р. Мазуркевича у довідкових виданнях

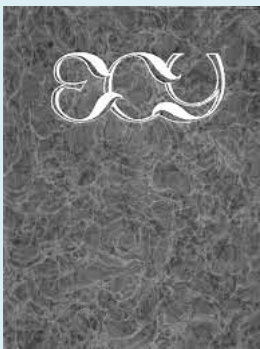
Мазуркевич Олександр Романович [Електронний ресурс] / Д. Я. Шлапак // Українська літературна енциклопедія / Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка ; редкол.: І. О. Дзеверін (відповід. ред.) [та ін.]. – Київ : Голов. ред. УРЕ ім. М. П. Бажана, 1995. – Т. 3 : "К" – "Н". – С. 255–256. – Режим доступу: <http://izbornyk.org.ua/ulencycl/u/e88.htm>

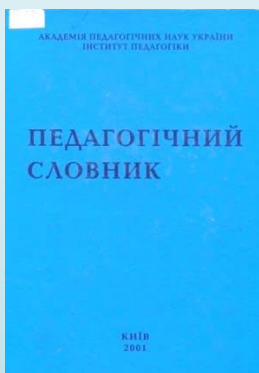
Мазуркевич Олександр Романович / Л. Д. Березівська // Енциклопедія освіти / АПН України. – Київ : Юрінком Інтер, 2008. – С. 468.

Мазуркевич Олександр Романович [Електронний ресурс] / О. Боронь // Шевченківська енциклопедія : в 6 т. / НАН України, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка ; редкол.: М. Г. Жулинський (гол.) [та ін.]. – Київ : НАН України, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка, 2013. – Т. 4 : "М–Па". – С. 21. – Режим доступу: <http://www.ilnan.gov.ua/index.php/uk/pro-instytut/shevchenko/item/251-shevchenkivska-entsyklopediia-v-6-tomakh-tom-4>

Мазуркевич Олександр Романович [Електронний ресурс]
/ Л. Д. Березівська // Енциклопедія Сучасної України / гол. редкол.:
І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України,
НТШ. – Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН
України, 2017. – Т. 18 : "Лт – Малицький". – С. 505. – Режим доступу:
https://esu.com.ua/search_articles.php?id=60440

Мазуркевич Олександр Романович / М. Ярмаченко
// Педагогічний словник / АПН України, Ін-т педагогіки ; за
ред. М. Д. Ярмаченка ; роб. група : Ю. С. Ковтанюк,
Н. Б. Копиленко (керівник), А. В. Лопухівська [та ін.] ; редкол.:
М. Д. Ярмаченко, І. А. Зязюн [та ін.]. – Київ : Пед. думка,
2001. – С. 299–300.

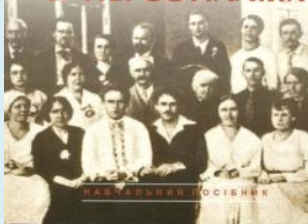
Мазуркевич О. Р. [Електронний ресурс] : [особовий фонд]
// Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва
України : путівник / Державна архівна служба України, ЦДАМЛМ
України ; авт.-упоряд.: С. Кущ, О. Кульчий, Т. Малярчук та ін. – Київ :
ЦДАМЛМ України, 2014. – Вип. 3. – С. 194–196. – Режим доступу:
[https://csamm.archives.gov.ua/wp-
content/uploads/2020/02/Putivnyk_3.pdf](https://csamm.archives.gov.ua/wp-content/uploads/2020/02/Putivnyk_3.pdf)

Мазуркевич Олександр Романович [Електронний ресурс]
// Вікіпедія. – Режим доступу:
https://uk.wikipedia.org/wiki/Мазуркевич_Олександр_Романович

УКРАЇНСЬКА ПЕДАГОГІКА

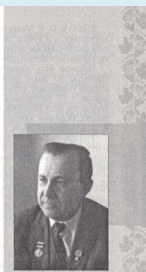
В ПЕРСОНАЛІЯХ

Олександр Романович Мазуркевич народився 9 вересня 1913 р. у с. Жабокрич (тепер с. Торків) Тульчинського району Вінницької області в багаторідній сім'ї. Педагогічну освіту здобув у Тульчинському педагогічному технікумі, філологію – у Вінницькому педагогічному інституті на факультеті мови й літератури, який закінчив 1941 р. У 1930–1931 рр. О. Р. Мазуркевич працював учителем початкової школи в с. Кобалька (тепер с. Заріччя) Тульчинського району Вінницької області; в 1937–1941 рр. – учителем російської та української мови й літератури, директором середньої школи, заступником педагогічного кабінету в м. Тростянець Вінницької області; у 1941 р. – вчителем російської й української мови та літератури в середній школі с. Куземин Греського району Сумської області; у 1941 р. – директором середньої школи с. Поківка Татшівського району Саратовської області.

Олександр Романович – учасник війни. Потрібно зазначити, що в останню пору він не полишав пера, протягом 1942–1943 рр. у шоденній газеті Південно-Українського військового округу «Сталінська правда» публікував свої патріотичні статті. Після повернення з фронту в 1945–1950 рр. О. Р. Мазуркевич працював заступником директора (проректором), старшим викладачем кафедри російської літератури Вінницького педінституту. Його колега з Грузії згадував, що лекції Олександра Романовича «відзначались не тільки глибоким аналізом художнього твору, а й високою виключною емоційністю, образністю. Він умів зашквартити студентів чаруючою поезією Леси Українки, неповторними ліричними новелами Михайла Коцюбинського...».

У 1950–1958 рр. О. Р. Мазуркевич був головним редактором журналу «Радянська школа», працював старшим науковим співробітником відділу літератури Науково-дослідного інституту педагогіки УРСР, а з 1958 р. – заступником відділу літератури, завідувачем відділу методик російської, української літера-

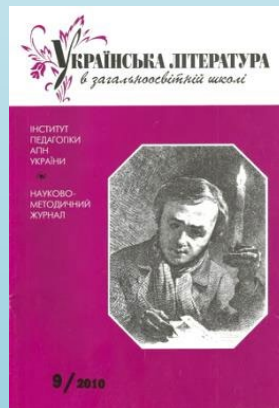
МАЗУРКЕВИЧ
Олександр
Романович
(1913–1995)

Учитель, педагог,
фахівець з методики
літератури

Мазуркевич Олександр Романович (1913–1995): учитель, педагог, фахівець з методики літератури [Електронний ресурс] / Л. Д. Березівська // Українська педагогіка в персоналіях : у 2 кн. : навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. / авт. кол.: О. В. Сухомлинська (керівник), Н. Б. Антоненко, Л. Д. Березівська [та ін.] ; за ред. О. В. Сухомлинської. – Київ : Либідь, 2005. – Кн. 2 : XX століття. – С. 501–506. – Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/712328/1/Мазуркевич%20Олександр%20Романович%20II%20том.pdf>

Життєвий шлях і науково-педагогічна діяльність Олександра Мазуркевича : до 100-річчя від дня народження / Л. Березівська // Укр. літ. в загальноосвіт. школі. – 2013. – № 10. – С. 2–4.

Там само: Віддаємо шану видатному вченому і педагогу / С. Паламар. – С. 4–5.

Життєвий шлях і науково-педагогічна діяльність Олександра Мазуркевича

Лариса Березівська,
доктор педагогічних наук, професор,
учений секретар, головний співробітник лабораторії
історії педагогіки Інституту педагогіки НАН України

Суспільно-політичні зміни в Україні початку 90-х років ХХ ст. відкривали можливість не лише вивести слабку педагогіку та освіту, життєву повноту життя неформальної школи, а й без зарозумілих внаслідків, по-новому осмислити педагогічний досвід видатних радянських учителів. Нині суцільний розвиток освіти неможливий без дослідження послідовної і комплексної педагогіки, освіти, громадської діяльності минулого, що повсякчас передусім з метою персоналізованого, системного вивчення національної педагогічної думки України на національному, багатовимірному процесу мислення змін. Серед таких персоналій – Олександр Романович Мазуркевич, ім'я якого назавжди увійшло до портрєтної галереї Інституту педагогіки НАН України.

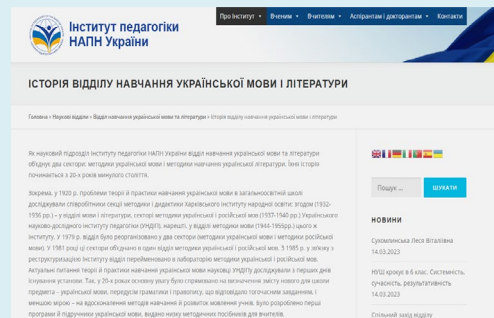
Окремим життєвим шляхом та науково-педагогічною діяльністю знавчого вченого, Олександра Романовича Мазуркевича народився 9 вересня 1913 р. у с. Жабокрич (тепер с. Торків) Тульчинського району Вінницької області в багаторідній сім'ї. Педагогічну освіту здобув у Тульчинському педагогічному технікумі, філологію – у Вінницькому педагогічному інституті. У 1930–1931 рр. О. Р. Мазуркевич працював учителем початкової школи в с. Кобалька (тепер с. Заріччя) Тульчинського району Вінницької області; у 1937–1941 рр. – вчителем російської та української мови й літератури, директором середньої школи, заступником педагогічного кабінету в м. Тростянець Вінницької області; вчителем російської та української мови й літератури в середній школі с. Куземин Греського району Сумської області; директором середньої школи с. Поківка Татшівського району Саратовської області.

Олександр Романович – учасник Великої Вітчизняної війни. Потрібно зазначити, що в останню пору він не полишав пера, протягом 1942–1943 рр. у шоденній газеті Південно-Українського військового округу «Сталінська правда» публікував свої патріотич-

Мазуркевич Олександр Романович
/ Л. Д. Березівська // Інститут педагогіки. 80 / АПН
України, Ін-т педагогіки АПН України ; [редкол.:
М. Д. Ярмаченко [та ін.] ; голов. ред.
В. М. Мадзігон]. – Київ : Пед. думка, 2006. –
С. 280–282.

Історія відділу навчання української мови та літератури [Електронний ресурс] :
[Мазуркевич О. Р., про нього] // Інститут педагогіки НАПН України. – Режим доступу:
<https://undip.org.ua/about/structure/science-departments/ua-lang-lit/istoriia-viddil-навчання-ukrainskoi-movy-i-literatury/>

3 покоління першопрохідців / О. Киричук,
М. Стельмахович // Освіта. – 1994. – 31 січ. (№ 9/10). – С. 9.

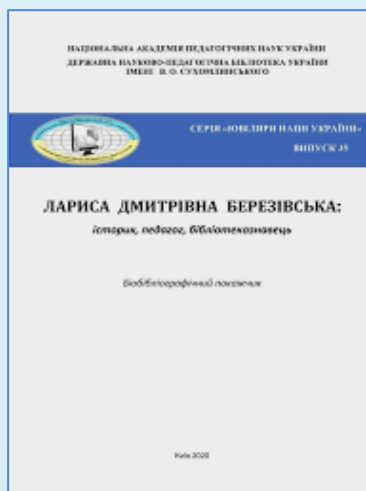
До 90-річчя від дня народження Олександра Романовича
Мазуркевича // Педагогічна газета. – 2003. – Жовт. – № 10
(111). – С. 6.

За рідне слово в рідній школі : до 90-річчя від дня
народження Олександра Романовича Мазуркевича
// Педагогічна газета. – 2003. – Верес. (№ 9). – С. 7.

Перший в Україні доктор педагогічних наук з методики
літератури : до 90-річчя від дня народження Олександра
Мазуркевича / Н. Волошина // Освіта України. – 2003. – 10 жовт.
(№ 76). – С. 7.

[Березівська Л. Д. про О. Р. Мазуркевича] // Лариса Дмитрівна Березівська: історик, педагог, бібліотекознавець : біобібліогр. покажч. [Електронний ресурс] / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; [упоряд.: В. В. Вербова, Н. А. Горбенко, Л. І. Страйгородська ; наук. ред. Т. В. Добко]. – Київ, 2020. – 165 с. – (Серія "Ювіляри НАПН України" ; вип. 35). – С. 58, 60, 63. – Режим доступу: http://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2020/09/Berezivska_2020.pdf

Педагогічна та науково-методична спадщина О. Р. Мазуркевича [Електронний ресурс] / Д. М. Боднар // Дисертації з питань освіти (1991–2021) : наук.-допом. бібліогр. покажч. / [упоряд.: Л. О. Пономаренко, Н. Є Зоріна, С. Г. Коваленко [та ін.] ; наук. ред. Л. О. Пономаренко ; бібліогр. ред. Л. О. Пономаренко ; НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – Вінниця : Твори, 2022. – С. 254. – Режим доступу http://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2022/10/Dysertatsiyi_z_pytan_osvity-2022.pdf

КОЛО НАУКОВИХ ІНТЕРЕСІВ О. Р. МАЗУРКЕВИЧА

Наукові інтереси О. Р. Мазуркевича охоплювали проблеми підготовки вчителя, його призначення, фахової підготовки та формування професійних якостей, літературознавчого та методичного розвитку літературної освіти в Україні. Він працював у галузі критики, літературознавства, методики літератури, історії педагогіки.

Учений брав участь у Міжнародній конференції ЮНЕСКО в Парижі (1959), у 60-х рр. представляв Україну на науково-педагогічних конференціях у Словаччині, виступав з лекціями і доповідями у Німеччині.

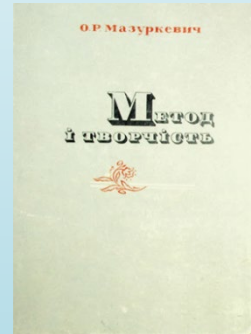
У працях Олександра Романовича періоду реформування національної школи на початку 90-х рр. відображено нове бачення вченого на висвітлення проблем літературної і мовної освіти.

НАУКОВІ ПРАЦІ

Олександр Романович є автором понад 300 наукових праць, серед яких 68 книг, у тому числі 6 підручників, 30 брошур, численні статті у збірниках, журналах і газетах, зокрема 16 опубліковано в зарубіжних виданнях.

Нариси з історії методики української літератури
/ О. Р. Мазуркевич. – Київ : Рад. школа, 1962. – 375 с.

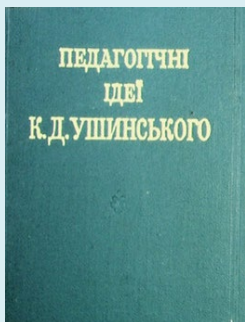
Метод і творчість: удосконалення методів вивчення художньої літератури в процесі їх розвитку і творчого застосування
/ О. Р. Мазуркевич ; НДІ педагогіки УРСР. – Київ : Рад. школа, 1973. – 253 с.

Письменник і життя: творчість Михайла Стельмаха
/ О. Р. Мазуркевич. – Київ : Т-во для поширення політ. і наук. знань УРСР, 1958. – 44 с.

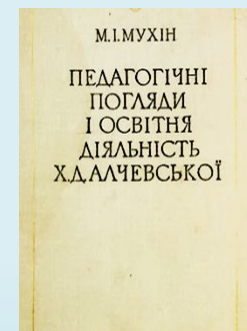
Визначні українські педагоги – народні просвітителі: Х. Д. Алчевська та її сподвижники: до 100-річчя з дня заснування Харківської недільної школи (1862–1962)
/ О. Р. Мазуркевич. – Київ : Знання, 1963. – 80 с.

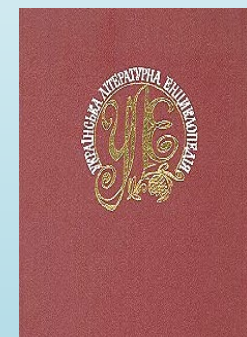

К. Д. Ушинський і Харківська недільна школа Х. Д. Алчевської / О. Р. Мазуркевич // Педагогічні ідеї К. Д. Ушинського / редкол.: В. І. Войтко (відп. ред.) [та ін.]. – Київ : Вища школа, 1974. – С. 259–273.

Просвітитель-педагог Х. Д. Алчевська, її школа і творча спадщина / О. Р. Мазуркевич // Мухін М. І. Педагогічні погляди і освітня діяльність Х. Д. Алчевської / М. І. Мухін. – Київ : Вища школа, 1979. – С. 5–23.

Алчевська Христина Данилівна : [біогр. довідка] / О. Р. Мазуркевич // Українська літературна енциклопедія / Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка ; редкол.: І. О. Дзевєрін (відповід. ред.) [та ін.]. – Київ : Голов. ред. УРЕ ім. М. П. Бажана, 1988. – Т. 1 : "А" – "Г". – С. 47. – Режим доступу: <http://izbornyk.org.ua/ulencycl/ule04.htm>

Терни в лихоліття голодомору / О. Р. Мазуркевич. – Трускавець : [б. в.], 1993. – 16 с.

За рідне слово в рідній школі: на шляху становлення методики української літератури. – Київ, Херсон : [б. в.], 1995. – 207 с.

Роль І. Франка в розвитку методики української літератури / О. Р. Мазуркевич // Іван Франко в школі : зб. матеріалів виїзного засідання відділу метод. літ. НДІ педагогіки УРСР, присвяч. 100-річчю з дня народж. І. Я. Франка. – Дрогобич : [б. в.], 1957. – С. 59–94.

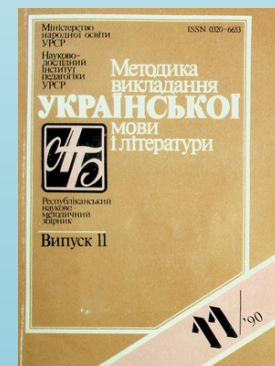

Шевченко, наука і школа / О. Р. Мазуркевич // Література в школі : наук. записки. – Київ : Рад. школа, 1961. – Т. XXIV. – Вип. V. – С. 169–214.

Т. Г. Шевченко в творчій спадщині прогресивних педагогів України / О. Р. Мазуркевич // Методика викладання української мови та літератури : республік. наук.-метод. зб. – Київ : Рад. школа, 1965. – Вип. 1. – С. 121–148.

Творчість проти схоластики при вивченні літератури / О. Р. Мазуркевич // Методика викладання української мови та літератури : республік. наук.-метод. зб. – Київ : Рад. школа, 1990. – Вип. 11. – С. 3–7.

Т. Г. Шевченко в Харківській недільній школі / О. Р. Мазуркевич
// Рад. шк. – 1964. – № 1. – С. 88–89.

Заповідник у Сквородинівці : музей Г. С. Сквороди, Харківська область / О. Р. Мазуркевич // Укр. іст. журнал. – 1968. – № 9. – С. 103–105.

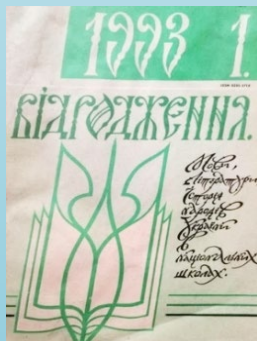
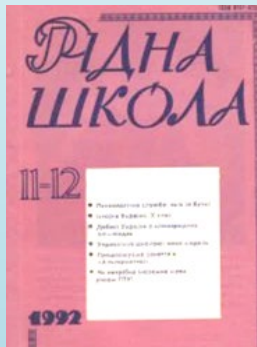
Г. С. Скворода – учитель поетики / О. Р. Мазуркевич // Українська мова і літ. в школі. – 1972. – № 10. – С. 52–58.

Рідне слово в концепції національної освіти
/ О. Р. Мазуркевич // Рідна шк. – 1993. – № 9/10. – С. 7–17.

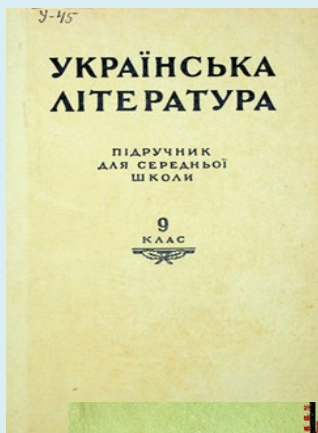
Воскресіння нетлінного, відродження заповітного: науково-педагогічна та літературно-художня спадщина української словесності в концепції національної освіти / О. Р. Мазуркевич // Рідна шк. – 1994. – № 7. – С. 18–27 ; № 8. – С. 18–23 ; № 9. – С. 18–25 ; № 10. – С. 17–25.

Пантелеймон Куліш в оцінці Михайла Коцюбинського
/ О. Р. Мазуркевич // Рідна шк. – 1996. – № 9. – С. 12–14.

Наша національна гордість М. Гоголь: М. Гоголь як український письменник / О. Р. Мазуркевич // Відродження. – 1994. – № 4. – С. 3–9.

ПІДРУЧНИКИ, ПОСІБНИКИ

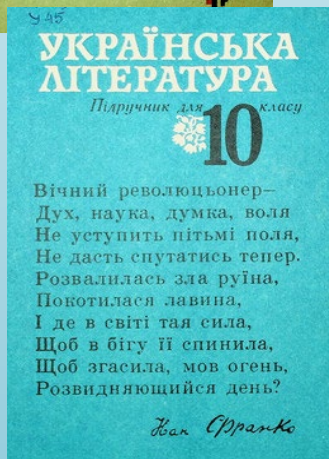
Українська література : підруч. для 9 кл. / О. Р. Мазуркевич, О. І. Білецький, О. К. Бабишкін [та ін.]. – Київ : Рад. школа, 1953–1971.

Українська література : хрестоматія для 9 кл. / упоряд.: О. К. Бабишкін, В. М. Борщевський, ... О. Р. Мазуркевич [та ін.]. – Київ : Рад. школа, 1953–1971.

Українська література : підруч. для 10 кл. / О. Р. Мазуркевич, В. М. Борщевський [та ін.]. – Київ : Рад. школа, 1967–1994.

Українська література : хрестоматія для 10 кл. / упоряд.: О. К. Бабишкін, В. М. Борщевський, ... О. Р. Мазуркевич [та ін.]. – Київ : Рад. школа, 1967–1992.

Теорія літератури : підруч. для філол. факультетів ун-тів / О. Р. Мазуркевич, В. Ф. Воробйов, В. А. Вязовський [та ін.]. – Київ : Вища шк., 1975.

Вивчення творчості П. А. Грабовського в школі : посіб. для вчителів серед. шк. / О. Р. Мазуркевич, М. А. Якименко. – Київ : Рад. школа, 1962. – 167 с.

Павло Грабовський про роль народного вчителя і освіту // Павло Грабовський у школі : посіб. для вчителя / редкол.: О. Р. Мазуркевич (відп. ред.), І. Т. Балаха [та ін.] ; НДІ педагогіки УРСР. – Київ : Рад. школа, 1966. – С. 3–17.

Роль і місце Михайла Коцюбинського в історії методики літератури // Михайло Коцюбинський у школі : посіб. для вчителя / редкол.: В. М. Борщевський, О. Р. Мазуркевич [та ін.] ; НДІ педагогіки УРСР. – Київ : Рад. школа, 1966. – С. 10–24.

Леся Українка в боротьбі за підвищення виховної ролі літератури / О. Р. Мазуркевич // **Леся Українка в школі** : посіб. для вчителя / М-во освіти УРСР ; редкол.: О. Р. Мазуркевич [та ін.]. – Київ : Рад. школа, 1966. – С. 32–53.

Наукові основи методики літератури [Електронний ресурс] : навч.-метод. посіб. / Н. Й. Волошина, О. Р. Мазуркевич [та ін.] ; за ред. Н. Й. Волошиної. – Київ : Ленвіт, 2002. – 344 с. – Режим доступу: https://library.udpu.edu.ua/library_files/394589.pdf

НАУКОВА ШКОЛА О. Р. МАЗУРКЕВИЧА

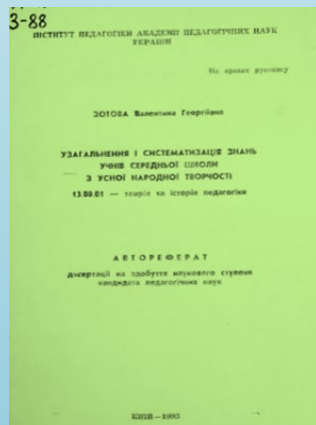
Під керівництвом Олександра Романовича захищено більше 30 дисертаційних робіт, у тому числі 10 докторських, зокрема:

Мухин М. И. Воскресная школа Х. Д. Алчевской и ее роль в становлении образования взрослых (1862–1919 гг.) : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Мухин Михаил Иванович ; науч. рук. Мазуркевич Александр Романович ; НИИ педагогики Украины. – Киев, 1977. – 20 с. –

Переклад назви: Недільна школа Х. Д. Алчевської та її роль у становленні освіти дорослих (1862–1919 рр.)

Антонец М. Я. Педагогические идеи В. Г. Короленко : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Антонец Михаил Яковлевич ; науч. рук. Мазуркевич Александр Романович ; НИИ педагогики Украины. – Киев, 1985. – 23 с.

Переклад назви: Педагогічні ідеї В. Г. Короленка

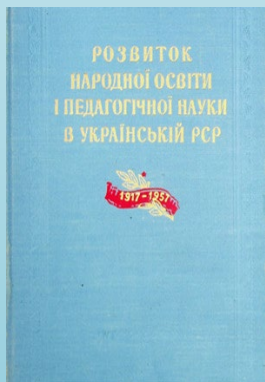
Зотова В. Г. Узагальнення та систематизація знань учнів середньої школи з усної народної творчості : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Зотова Валентина Георгіївна ; наук. керівник Мазуркевич Олександр Романович ; Ін-т педагогіки АПН України. – Київ, 1993. – 16 с.

О. Р. МАЗУРКЕВИЧ – ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР, УПОРЯДНИК, ЧЛЕН РЕДКОЛЕГІЙ

У 1951–1958 рр. учений був головним редактором журналу "Радянська школа" (нині – "Рідна школа"), редактором та упорядником книг, збірників, науковим редактором книжок про творчість українських письменників, членом редколегії журналу "Українська мова і література в школі", відповідальним редактором науково-методичного щорічника "Методика викладання української мови і літератури".

[Олександр Романович Мазуркевич – головний редактор журналу "Радянська школа" у 1951–1958 рр.] // Полюхович Т. До 100-річчя журналу "Рідна школа": головні редактори [Електронний ресурс] / Т. Полюхович ; Педагогічний музей України НАПН України. – Режим доступу: http://pmu.in.ua/virtual-exhibitions/ridna_shkola/

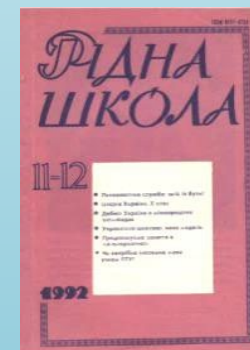
Розвиток народної освіти і педагогічної науки в Українській РСР. 1917–1957 : наук. зап. Сер.: педагогічна. / М-во освіти Укр. РСР, Наук.-дослід. ін-т педагогіки ; [відп. ред. М. М. Грищенко ; редкол.: О. Р. Мазуркевич [та ін.]. – Київ : Рад. школа, 1957. Т. 6. – 446 с.

У 1951–1958 роках головним редактором журналу був Мазуркевич Олександр Романович (1913–1995), український педагог, літературознавець, славіст, доктор педагогічних наук (1964), академік Академії педагогічних наук СРСР (1968) і НАПН України (1992). Автор статей: «До оцінки педагогічної діяльності і творчої спадщини Х. Д. Алчевського» (1958, №3), «Творчість Т.Г. Шевченка в педагогічній спадщині передових діячів російської школи» (1954, №11), «Виховна роль творчості М. О. Островського» (1954, №11) та ін. 3

біографією та творчою діяльністю О.Мазуркевича можна ознайомитися за посиланням http://pmu.in.ua/exhibitions/exhibition_mazurkevich/

О. Р. Мазуркевич головний редактор журналу "Радянська школа" у 1951–1958 рр. (нині – "Рідна школа")
http://pmu.in.ua/virtual-exhibitions/ridna_shkola/

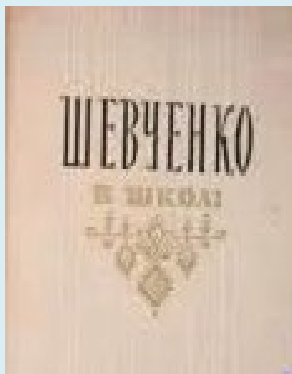

Українська мова та література в школі / редкол.:
П. Д. Мисник (голов. ред.), О. М. Беляєв, Т. Ф. Бугайко, ...
О. Р. Мазуркевич [та ін.]. – Київ : Рад. школа, 1963–1994.

Українська література : хрестоматія для 9 кл. / упоряд.:
О. К. Бабишкін, В. М. Борщевський, ... О. Р. Мазуркевич [та
ін.]. – Київ : Рад. школа, 1984. – 640 с.

Шевченко в школі : посіб. для вчителя / редкол.: Н. І. Падалка (відп. ред.), О. Р. Мазуркевич [та ін.]. – Київ : Рад.школа, 1963. – 286 с.

Машталер О. В. Педагогічна і освітня діяльність О. Д. Духновича / О. В. Машталер ; за ред. О. Р. Мазуркевича. – Київ : Рад. школа, 1966. – 147 с. – (Педагогічна бібліотека вчителя).

Ніженець А. М. Григорій Сковорода: пам'ятні місця на Україні / А. М. Ніженець, І. П. Стогній ; [відп. ред. О. Р. Мазуркевич]. – Київ : Наук. думка, 1984. – 95 с.

Методика викладання української мови та літератури : республік. наук.-метод. зб. Вип 1 / редкол.: О. Р. Мазуркевич (відп. ред.) [та ін.]. – Київ : Рад. школа, 1965. – 180 с.

О. Р. МАЗУРКЕВИЧ І В. О. СУХОМЛИНСЬКИЙ – ТВОРЧА СПІВПРАЦЯ

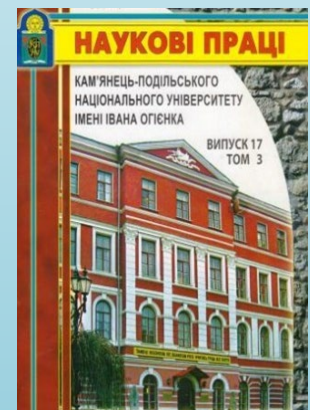

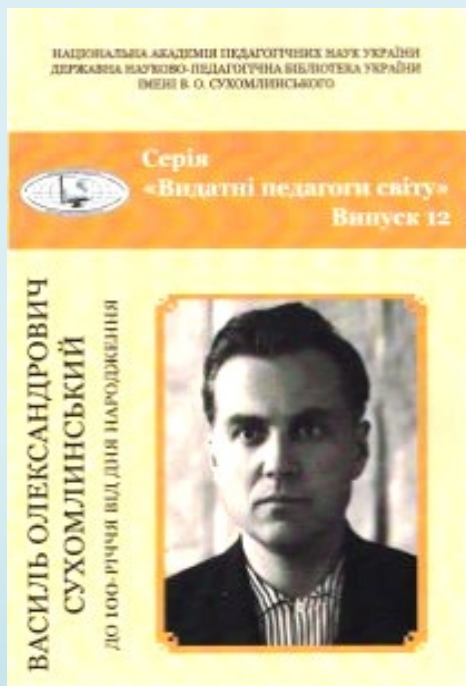
Мазуркевич О. Р. На чатах правди і науки (В. О. Сухомлинський) / О. Р. Мазуркевич // Спогади про Сухомлинського. – Київ : Рад. школа, 1990. – С. 175–191.

Мазуркевич О. Р. Рідне слово у творчій спадщині видатного педагога: [В. О. Сухомлинський] / О. Р. Мазуркевич // Шкіл. б-ка плюс. – 2011. – Жовтень (№ 19). – С. 28–31.

Боднар Д. М. О. Р. Мазуркевич і В. О. Сухомлинський: роки співдружжя [Електронний ресурс] / Д. М. Боднар // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка : зб. за підсумками звітної наук. конф. викладачів і аспірантів : у 3-х т. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. Івана Огієнка, 2018. – Вип. 17. – Т. 3. – С. 105–106. – Режим доступу: <http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/bitstream/handle/123456789/3377/Naukovi-pratsi-K-PNU-im.I.-Ohienka-zbirnyk-za-pidsumkamy-zvitnoi-naukovoi-konferentsii%e2%80%93Vyp.17.%e2%80%93T.3.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

962. – 19 верес. – Рец. на кн.: лков. – Чебоксари : Чуваш. кн.

сранин. – 1966. – 26 окт. – Рец. / українській РСР (1917–1965) 260 с.

1967

821. [Рецензія] // Комуніст України. – 1967. – № 3. – С. 95–96. – Рец. на кн.: Про педагогічне мистецтво Ілліча / Д. П. Маргуліс. – Київ : Знання, 1966. – 88 с.

822. Юність революційного передгрозя // Кіровогр. правда. – 1967. – 11 квіт. – Рец. на кн.: Пробужденіє / Рафаэл Атаян. – М.: Совет. писатель, 1966. – 276 с.

1968

823. Думки над хорошою книгою // Рад. освіта. – 1968. – 19 жовт. – Відгук на кн.: Учите детей любить прекрасное / Л. Н. Олесьюк. – Киев : Рад. шк., 1967. – 127 с.

1969

824. Література і людина // Рад. освіта. – 1969. – 15 лют. – Рец. на кн.: Високе покликання вчителя літератури / О. Р. Мазуркевич. – Київ : Рад. шк., 1968. – 40 с.

Література і людина [Електронний ресурс] [Сухомлинський В. О. про О. Р. Мазуркевича] // Рад. освіта. – 1969. – 15 лют. – Рец. на кн.: Високе покликання вчителя літератури / О. Р. Мазуркевич. – Київ : Рад. шк., 1968. – 40 с. // Василь Олександрович Сухомлинський: до 100-річчя від дня народження : біобібліогр. покажч. / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; упоряд.: О. В. Сухомлинська, Л. Д. Березівська, Л. І. Страйгородська [та ін.] ; наук. консультант О. В. Сухомлинська ; наук. ред. Л. Д. Березівська ; бібліогр. ред. Є. Ф. Демида. – Вінниця : Твори, 2018. – С. 87. – (Серія "Видатні педагоги світу" ; вип. 12). – Режим доступу: http://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2018/06/Sukhomlynskyu_pokazhch_uk_2018.pdf

ВНЕСОК О. Р. МАЗУРКЕВИЧА В РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ

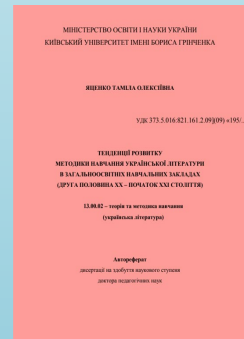
[Мазуркевич О. Р. про педагогічні погляди І. Франка та його внесок у розвиток методики викладання української літератури] // Микитюк В. Педагогічні концепти Івана Франка (теорія та методика навчання літератури) [Електронний ресурс] : монографія / В. Микитюк. – Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2017. – С. 16–17, 34, 45, 51, 58, 118, 364. – Режим доступу:

https://shron1.chtyvo.org.ua/Mykytiuk_Volodymyr/Pedahohichni_kontsepty_Ivana_Franka_teoriiia_ta_metodyka_navchannia_literatury.pdf

Балаховська Ю. М. Розвиток методики літератури в педагогічній спадщини О. Р. Мазуркевича (1913–1995 рр.) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : [спец.] 13.00.02 "Теорія та методика навчання" / Балаховська Юлія Михайлівна ; Ін-т педагогіки НАПН України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – Київ, 2015. – 20 с.

Яценко Т. О. Тенденції розвитку методики навчання української літератури в загальноосвітніх навчальних закладах (друга половина ХХ – початок ХХІ століття) : автореф. дис. ... док. пед. наук : 13.00.02 [Електронний ресурс] / Яценко Таміла Олексіївна ; Київський ун-т ім. Бориса Грінченка. – Київ, 2017. – С. 4. – Режим доступу:

<https://lib.iitta.gov.ua/710876/1/АВТОРЕФЕРАТ%20ЯЦЕНКО%20Т.О..pdf>

Балаховська Ю. М. Характеристика основних концептів навчання літератури у творчій спадщині О. Р. Мазуркевича [Електронний ресурс] / Ю. М. Балаховська // Соціально-гуманітарний вісник : зб. наук. пр. – 2021. – Вип. 38. – С. 51–53. – Режим доступу: <https://www.newroute.org.ua/wp-content/uploads/2021/11/Блок.-Випуск-38.pdf>

Кравець (Балаховська) Ю. М. Проблема професійної спрямованості вчителя-словесника у методичній концепції О. Р. Мазуркевича / Ю. М. Кравець (Балаховська) // Вісник Глухівського держ. пед. ун-ту. Сер.: Пед. науки. Глухів : Глухів. держ. пед. ун-т, 2008. – Вип. 12. – С. 14–19. – Режим доступу: http://visn-ped.gnpri.edu.ua/Visnik%2012_29_03_08.pdf

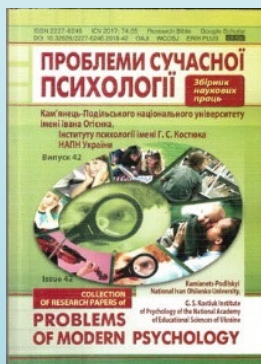
Балаховська Ю. М. Творче осмислення проблеми методів викладання літератури у спадщині О. Р. Мазуркевича [Електронний ресурс] / Ю. М. Балаховська // Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology, II(17), Issue: 35, 2014. – P. 18–21. – Режим доступу: <https://seanewdim.com/wp-content/uploads/2021/02/Balahovska-G.M.-Creative-understanding-of-how-to-teach-literature-in-the-legacy-of-Oleksandr-Mazurkevych.pdf>

Балаховська Ю. М. Дидактичні аспекти творчості Т. Г. Шевченка у методичній спадщині О. Р. Мазуркевича / Ю. М. Балаховська // Наукові записки Ніжинського держ. ун-ту ім. Миколи Гоголя. Сер.: Психолого-педагогічні науки. – 2014. – № 3. – С. 110–112.

Балаховська Ю. М. Педагогічні ідеї О. Р. Мазуркевича в контексті сучасної методичної думки / Ю. М. Балаховська // Теоретична і дидактична філологія : зб. наук. пр. / Переяслав-Хмельн. держ. пед. ун-т ім. Григорія Сковороди", Ін-т мови і літ. – Переяслав-Хмельницький : КСВ, 2014. – Вип. 18. – С. 7–11.

Боднар Д. М. Генеза поглядів на питання морального виховання української молоді у педагогічній спадщині О. Р. Мазуркевича [Електронний ресурс] / Д. М. Боднар // Проблеми сучасної психології. – 2015. – № 30. – С. 78–89. – Режим доступу: <http://journals.uran.ua/index.php/2227-6246/issue/view/9577>

Боднар Д. Педагогічна та науково-методична спадщина О. Р. Мазуркевича в оцінці науковців [Електронний ресурс] / Д. Боднар // Людинознавчі студії. Сер.: Педагогіка. – 2016. – № 34, вип. 2. – С. 20–29. – Режим доступу: <http://pedagogy.dspu.in.ua/index.php/pedagogy/issue/view/3>

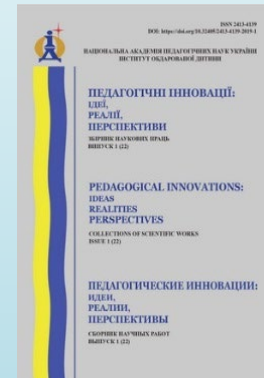
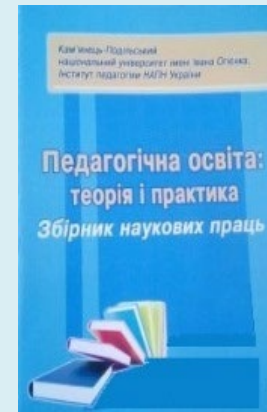

Боднар Д. Педагогічні ідеї О. Р. Мазуркевича щодо розбудови системи національної освіти в Україні [Електронний ресурс] / Д. Боднар // Педагогічна освіта : теорія і практика. – 2016. – Вип. 20(1). – С. 21–26. – Режим доступу: <http://pedosv.kpnu.edu.ua/issue/view/11376>

Боднар Д. Історико-педагогічні дослідження О. Мазуркевичем педагогічних поглядів передових діячів освіти, науки і культури дорадянської доби в контексті розвитку педагогічної науки [Електронний ресурс] / Д. Боднар // Педагогічна освіта : теорія і практика. – 2018. – Вип. 24(1). – С. 29–37. – Режим доступу: <http://pedosv.kpnu.edu.ua/issue/view/11376>

Боднар Д. Роль О. Мазуркевича у поверненні забутих імен в історії педагогіки [Електронний ресурс] / Д. Боднар // Педагогічні інновації : ідеї, реалії, перспективи. – 2017. – Вип. 1(18). – С. 68–75. – Режим доступу: <https://pi.ioid.gov.ua/index.php/arkhiv?id=23>

Боднар Д. Загальнотеоретичні засади шкільної літературної освіти в педагогічній спадщині О. Р. Мазуркевича [Електронний ресурс] / Д. Боднар // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Сер.: Педагогіка. – 2018. – № 20, вип. 1. – С. 244–249. – Режим доступу: <http://magazine.mdpu.org.ua/index.php/nv/issue/view/88>

**Боднар Д. М. Педагогічна та науково-методична спадщина
О. Р. Мазуркевича** [Електронний ресурс] : автореф. дис. ... канд. пед.
наук : 13.00.01 / Боднар Дмитро Миколайович ; Нац. пед. ун-т
ім. М. П. Драгоманова. – Київ, 2019. – 22 с. – Режим доступу:
https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/24754/Bodnar_D.pdf?sequence=1

**Боднар Д. М. Погляди О. Р. Мазуркевича на роль вчителя у
формуванні національної самосвідомості учнів загальноосвітніх
навчальних закладів** / Д. М. Боднар // Актуальні проблеми психології
особистості та міжособистісних взаємин : матеріали VIII Міжнар. наук.-
практ. конф., м. Кам'янець-Подільський, 23 квіт. 2016 р. / [за ред. С. Д.
Максименка, Л. А. Онуфрієвої] ; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т
психології ім. Г. С. Костюка [та ін.]. – Кам'янець-Подільський : [б. в.],
2016. – С. 64–66.

**Боднар Д. М. Проблема формування наукового світогляду учнів
на уроках літератури, в позакласній та позашкільній роботі у
педагогічній концепції О. Р. Мазуркевича** / Д. М. Боднар // Актуальні
проблеми психології особистості та міжособистісних взаємин : матеріали
IX Міжнар. наук.-практ. конф., м. Кам'янець-Подільський, 23 квіт. 2017 р.
/ [за ред. С. Д. Максименка, Л. А. Онуфрієвої] ; Нац. акад. пед. наук
України, Ін-т психології ім. Г. С. Костюка [та ін.]. – Кам'янець-
Подільський : Медобори-2016, 2017. – С. 64–67.

Національна академія педагогічних наук України
Міністерство освіти і науки України
Інститут психології ім. Г. С. Костюка НАПН України
Київський національний університет імені М. П. Драгоманова
Фізичний факультет та спеціальна педагогіка
Кафедра загальної психології
Система керування інформаційною системою «Київський
національний університет імені М. П. Драгоманова»
Інститут психології ім. Г. С. Костюка НАПН України
Київський національний університет імені М. П. Драгоманова
Фізичний факультет та спеціальна педагогіка
Кафедра загальної психології
Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
Національний університет імені О. С. Пушкіна
(Україна, Київська область)
Академія педагогічних наук України
ім. М. П. Драгоманова

**Актуальні проблеми
психології особистості
та міжособистісних
взаємин**

Матеріали VI міжнародної
науково-практичної конференції

24-25 квітня 2016 року

м. Кам'янець-Подільський, 2016

Національна академія педагогічних наук України
Міністерство освіти і науки України
Інститут психології ім. Г. С. Костюка НАПН України
Київський національний університет імені М. П. Драгоманова
Фізичний факультет та спеціальна педагогіка
Кафедра загальної психології
Система керування інформаційною системою «Київський
національний університет імені М. П. Драгоманова»
Інститут психології ім. Г. С. Костюка НАПН України
Київський національний університет імені М. П. Драгоманова
Фізичний факультет та спеціальна педагогіка
Кафедра загальної психології
Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
Національний університет імені О. С. Пушкіна
(Україна, Київська область)
Академія педагогічних наук України
ім. М. П. Драгоманова

**Актуальні проблеми
психології особистості
та міжособистісних
взаємин**

Матеріали VI міжнародної
науково-практичної конференції

24-25 квітня 2016 року

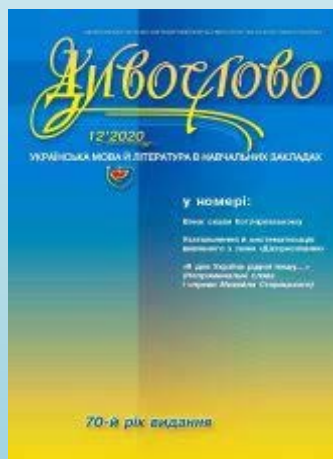
м. Кам'янець-Подільський, 2016

Боднар Д. М. Мазуркевич О. Р. про вплив літератури на формування особистості учня [Електронний ресурс] / Д. М. Боднар // Концептуальні шляхи розвитку педагогічної науки : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Дніпро, 12–13 трав. 2017 р. – Херсон : Гельветика, 2017. – С. 11–14. – Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/conf/ped/22may2017/22may2017.pdf>

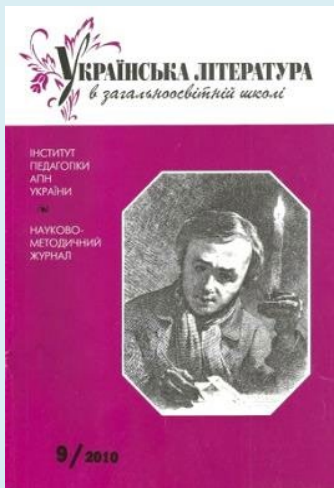
МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«КОНЦЕПТУАЛЬНІ ШЛЯХИ РОЗВИТКУ:
ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ»
(12-13 травня 2017 року)

Дніпро
2017

Кравець Ю. М. Олександр Мазуркевич про внесок Івана Франка в методику української літератури / Ю. М. Кравець // Дивослово. – 2006. – № 10. – С. 53–57.

Пультер С. До питання наукових досліджень з історії розвитку методики викладання української літератури в середній школі / С. Пультер // Дивослово. – 2014. – № 1. – С. 59–60. – Режим доступу: <https://dyvoslovo.com.ua/wp-content/uploads/2014/01/14-0114.pdf>

Ситченко А. 3 історії методики української літератури / А. Ситченко // Укр. літ. в загальноосвіт. шк. – 2013. – № 10. – С. 7–8.

Олександр Романович Мазуркевич : [вчений-педагог] // Укр. мова і літ. в шк. – 2003. – № 5. – С. 59–61.

Міхно О. Метод і творчість Олександра Мазуркевича (до 100-річчя від дня народження видатного українського педагога, першого академіка з методики викладання літератури / О. Міхно, З. Шевченко // Укр. мова і літ. в шк. – 2013. – № 7. – С. 62–64.

Яценко Т. О. Особливості розвитку методики навчання літератури на початковому етапі / Т. О. Яценко // Укр. мова і л-ра в школі. – 2014. – 5(115). – С. 24–29.

Інформаційно-бібліографічний ресурс «Видатні педагоги України та світу» на порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського

Головна [Контакти](#) [Мапа сайту](#) [Допомога онлайн](#) [Статистика](#)

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Українська English

04060, Київ, М. Берлінського, 380 (44) 467-22-14 dnpb@l.ua
Мапа проїзду

Про бібліотеку Ресурси Е-бібліотека Українська мова о
Науковцю Бібліотечному фахівцю Онлайн реєстрація Н

Головна > Інформаційно-бібліографічні ресурси > Видатні педагоги України та світу

Видатні педагоги України та світу

Інформаційно-бібліографічний ресурс

Науковий керівник проекту – Л. Д. Березівська, доктор пед. наук, професор, директор Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського.

Створення інформаційно-бібліографічного ресурсу «Видатні педагоги України та світу» розпочато фахівцями ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського у 2008 році в межах НДР «Теоретичні засади формування всеукраїнського інформаційного ресурсу з питань психолого-педагогічної науки і освіти на базі Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В. О. Сухомлинського» (2006–2010 рр.) (наук. керівник Роговська Л. Д.).

Метою ресурсу є: популяризація кращих здобутків вітчизняної та зарубіжної педагогічної та психологічної науки й освіти шляхом консолідації інформації про визначних осіб, як вітчизняних так і зарубіжних; висвітлення діяльності видатних педагогів України та світу. Найповніша інформація про життя та діяльність видатних педагогів України та світу.

Мазуркевич О. Р.

МАЗУРКЕВИЧ ОЛЕКСАНДР РОМАНОВИЧ

09.09. 1913 – 08.10.1995

- Біографія
- Бібліографія праць О. Р. Мазуркевича
- Бібліографія праць про життя та діяльність О. Р. Мазуркевича
- Повнотекстові документи
- Фотогалерея
- Ушанування пам'яті
- Список використаних джерел

Визначний фахівець з методики літератури, український педагог, літературознавець, славіст, доктор педагогічних наук, фахівець з методики викладання літератури, проблем літературної освіти, головний редактор журналу «Радянська школа» та наукового збірника «Методика викладання української мови і літератури», автор підручників, методичних посібників для вчителів української літератури, праць з літературознавства, історії педагогіки, лауреат премії імені К. Д. Ушинського (1958, 1962).

Матеріал підготувала
Павленко Т. С.
науковий співробітник відділу

<http://dnpb.gov.ua/ua/informatsiyno-bibliografichni-resursy/vydatni-pedahohy/mazurkevych-o-r/>

УШАНУВАННЯ ПАМ'ЯТІ О. Р. МАЗУРКЕВИЧА

Наукове засідання веде академік
НАПН України М. С. Вашуленко
http://pmu.in.ua/news/ideas_of_markevich

Міхно О. Виставка "Метод і творчість
Олександра Мазуркевича" [Електронний ресурс] :
до 100-річчя від дня народження видатного
українського педагога, першого академіка з
методики викладання літератури / О. Міхно
// Педагогічний музей НАПН України. – Режим
доступу:

http://pmu.in.ua/exhibitions/exhibition_mazurkevich/

Міхно О. Наукове засідання "Педагогічні ідеї
О. Р. Мазуркевича в контексті сучасної
методичної науки" [Електронний ресурс],
м. Київ, 15 верес. 2013 р. / О. Міхно ;
Педагогічний музей НАПН України, Інститут
педагогіки НАПН України, ДНПБ України
ім. В. О. Сухомлинського НАПН України. –
Режим доступу:
http://pmu.in.ua/news/ideas_of_markevich/

Виступає академік НАПН України
О. В. Сухомлинська

http://pmu.in.ua/exhibitions/exhibition_mazurkevich/

ПЕДАГОГІЧНИЙ МУЗЕЙ УКРАЇНИ

Національної академії педагогічних наук України

Головна Виставки Новини Фонди Публікації Музейна педагогіка Музеї педагогів Про музей Контакти

English

ОЛЕКСАНДР МАЗУРКЕВИЧ (1913–1995)
український педагог, літературознавець

ПЕДАГОГІЧНИЙ МУЗЕЙ УКРАЇНИ

До 110-річчя від дня народження Олександра Мазуркевича (1913–1995), українського педагога, літературознавця

POSTED ON 27.08.2023 BY ВАЛЕНТИНА ЄФІМОВА

Знання історії нашої методики, дослідження шляхів її розвитку дає нам можливість краще

POPULAR RECENT RANDOM

Інтерактивна екскурсія «Вулицями старих Черкас»

Posted on 3 декабря, 2017
Posted by Валентина Єфімова

Презентація соціологічного дослідження «Українці про Революцію Гідності: учасники, події, пам'ять»

Posted on 23 февраля, 2021
Posted by Валентина Єфімова

Літературний музей Б.Д.Антоненка-Давидовича Охтирської ЗОШ І-ІІІ ст.

Posted on 24 мая, 2021
Posted by Валентина Єфімова

«Лісовий кемпінг» в обласному музеї

Posted on 6 апреля, 2018
Posted by Валентина Єфімова

Відеолекції української

До 110-річчя від дня народження Олександра Мазуркевича (1913–1995), українського педагога, літературознавця / Тетяна Рудницька ; Педагогічний музей України // Педагогічний музей України : [офіц. портал]. – Режим доступу: <http://pmu.in.ua/news/mazerkevych/>

Адреса:

**вул. Берлінського М., 9
Київ, 04060
Україна**

<https://dnpb.gov.ua/ua/>

E-mail:

**dnpb@i.ua (для офіційних
звернень)**

dovidka_dnpb@i.ua (для довідок)

**fond.dnpb@ukr.net (послуги для
віддаленого користувача)**

**metodist22@ukr.net (методичний
супровід)**

Виставку підготувала Шолохова Н. Є. – провідний бібліотекар відділу зберігання фонду та обслуговування користувачів; відповідальна – О. Б. Бондарчук, завідувач відділу зберігання фонду та обслуговування користувачів.

Використано матеріали з фонду ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та Інтернет-ресурси.